

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Lithuania Documentation Project

Numele și prenumele interviuatului: Spiridon Tătaru

Data nașterii: 1918

Locul nașterii: Iași, România

Rola interviului: RG-50.573.0007.01.01

Data interviului: 29 martie 2004

Spiridon Tătaru este născut în anul **1918**, în **Iași** și a fost interviuat cu privire la acțiunile împotriva evreilor care au avut loc în **Bucovina**, acolo unde s-a mutat cu familia când era copil.

El relatează că era marinar concentrat la Galați, dar în **1942** a ajuns la **Cernăuți**, unde a văzut ghetoul ridicat pentru evrei. El povestește că a salvat o fetiță din ghetou și a dus-o cu trenul la București la părinții ei. Mai spune că după circa două luni când s-a întors la ghetou, acesta era gol și echipe de salahori curățau locul, iar evreii erau duși cu camioane mai departe. De asemenea, spune, că pe drum erau evrei morți, presupune el, bătrâni care nu au mai putut merge. El spune că cei care împușcau erau **soldați germani**.

El mai povestește despre o prietenă din Hotin care s-a căsătorit cu un medic evreu și a ajuns la Auschwitz. De asemenea, mai spune că evrei din Polonia au ajuns în Bucovina după începerea războiului.

[01]:00:00:00 – 02:05:21:04

Question: Vă rugăm să ne spuneți cum vă numiți, care este locul și data nașterii dumneavoastră.

Answer: Pe mine mă cheamă **Tătaru Spiridon**, sunt în născut în **1918**, decembrie, la **Iași**. Am plecat, tata meu a lucrat cu mașinile pe timpul acela la **Hârlău**, era în asociație cu unul Leiba, un evreu, care avea trăsuri în oraș, și tata meu făcea curse, au cumpărat împreună o mașină, făcea curse între Hârlău și Botoșani.

Q: Știți ce s-a întâmplat cu acel evreu ?

A: Din Hârlău am plecat la **Hotin**, din cauză că au găsit de cuviință că acolo e mai rentabil, nu-i tren, nu-i, au găsit de cuviință că comerțul. După un timp oarecare, Leiba s-a îmbolnăvit și a plecat înapoi la Hârlău. A rămas tata care s-a asociat cu un avocat, unul Burdeinic, au cumpărat alte mașini, au făcut o societate, societatea Simplonul care s-a extins pe toată Basarabia și de aici s-a ridicat.

Q: Povestiți-ne despre perioada războiului. Unde erați când a început războiul ?

A: Cine ?

Q: Dumneavoastră.

A: Eu până în **1938** am fost la Hotin. În [19]38 m-a luat în armată, m-am dus în Marină.

Q: Unde anume deci v-a luat ?

A: La **Galați**.

Q: La Galați ?

A: La Galați. Și de acolo, m-a prins războiul acolo, mă rog, am fost imbarcat pe mai multe nave de război, am, eu am făcut școala de meserii, și învățam lucruri mărunte așa, și am făcut un stilet, și acest stilet l-a văzut un ofițer secund, unul Stoenescu Nicolae care a spus: „acesta mi-l dai mie”, „nu pot să-l dau că l-am promis altcuiva”; ei, pentru asta pe mine m-a mutat pe altă navă, o navă, unul din cele mai vechi nave, pe cărbune, trebuie să încercăm cărbuni și rău de tot, foarte rău, mizerie de neînchipuit. Și de aici tot necazul meu a venit, de la stiletul acela. M-am mutat, am lucrat ca mecanic pe navă, dar trebuia să lucrez și la focărit, era muncă de sclav acolo.

Q: Cum s-a desfășurat războiul pe navă ? Au adus mulți oameni ?

A: Da, ne-a bombardat prima...Războiul a început într-o zi de duminică și luni au venit și ne-au bombardat rușii, am avut un coleg care a fost cu mine, unul Costică și uite că am un lapsus acum, acest coleg a fost tăiat de o, a căzut o bombă pe navă, a fost tăiat în două și mâna, a murit acolo.

Q: Erau numai români pe navă ?

A: Numai români. Am avut în bază de instrucție, am avut un evreu, dar din greșeală a fost trimis acolo. Am vorbit eu cu el și...

Q: Mai știți cum se numea ?

Nu mai țin minte, Hans așa ceva, nu știu. Și...

Q: Ce s-a întâmplat ulterior, în perioada războiului ?

A: Am stat mai mult în Delta Dunării, pe la Vâlcov, pe la Sulina și acolo noi păzeam ca să nu vie rușii să bombardeze nave pe canal, ca să nu închidă canalul, că era traficul acela. Pe urmă am venit cu nava până sub pod la Cernavodă și am stat și am păzit podul de la Cernavodă și ce să mai spun...instrucție, militarie, bombardament, tragere.

Q: Unde ați mers ulterior, ce s-a mai întâmplat ?

A: Păi tot timpul am avut evenimente din astea, bombardament, am avut și spionaj, un marinar, unul Alexiuc Vasile, care până la urmă s-a dovedit a fi spion, încorporat cu noi. Acesta, cu nu știu câte zile înainte de război, 10 zile așa, a făcut-o pe mutul, l-a trimis la București la spital, a venit, când a început războiul a venit pe navă, dar a venit și cu un

acordeon și cânta, dar cânta numai melodii religioase, știți, „hai măi Alexiuc, cântă și tu de o horă, o sârbă ceva”, „mă bate Dumnezeu”. Bun, asta a fost, toată lumea era supărată pe el, îl băteau, îl înjurau, el: „lasă, vede Dumnezeu, vede Dumnezeu”, până într-o bună zi primim o telegramă de la București: „arestați pe marinar Alexiuc Vasile, spion periculos”. „Hai, măi, ce ai făcut ?”, îl cunoșteam...

Q: În perioada aceasta ați văzut sau ați auzit despre uciderea evreilor ?

A: Nu, ei, asta a fost una din surprizele noastre, noi nu am avut, cum să spun, tangență așa de mare cu chestiile astea. Nu, nu am avut.

Q: Dar ulterior ?

A: Pe urmă când întâmplător am plecat într-o delegație

Q: Asta în ce an era ?

A: În [19]42, așa mi se pare. Am plecat la **Bălți** într-o delegație și de acolo să mă duc până acasă la Hotin.

Q: Părinții dumneavoastră mai erau acolo ? La părinți ați mers ?

A: Da, da, mai aveam acolo frate, aveam mătuși, simpatii, aveam acolo o prietenă, **Nadia Colodnițchi** care până la urmă s-a măritat cu un **medic evreu**, s-a terminat la **Auschwitz**.

Q: Amândoi ?

A: Nu.

Q: Doar medicul ?

A: Soțul și copilul. Au avut un copil.

Q: Bun, deci v-ați întors la Hotin.

A: M-am dus la Hotin și acolo mi-a căzut sticla de la ceas. Evreii au fost luați din Hotin, mulți evrei, am fost prieteni, nu au existat, cum să vă spun, tangențe, sau duritate între români și, nu, acolo toată lumea era, lucrau. Domnule, când mi-a căzut sticla de la ceas, întreb: „un ceasornicar nu mai e pe aici ?”, „nu mai e”, „și unde ?”, „găsești la Cernăuți”. Și când am plecat spre unitatea militară, spre navă, m-am oprit la **Cernăuți** să-mi pun asta. Și am căutat. Îmi spune un cetățean, un fost coleg de-al meu, unul Mihailovici, sunt multe de spus cu colegul ăsta, și îmi spune: „băi, nu găsești decât în **ghetou**”. Atunci am spus: „ce e acela ghetou ?”, „păi uite așa, au făcut aici”. Și m-am dus acolo, am intrat, era santinelă, dar din cauză că a fost dat un ordin de mareșalul Antonescu, nu aveam nimic cu ei, nici ei cu noi. Aveam pretenția la un moment dat să-i salutăm, să-i respectăm, să, noi, marinarii... ei se băteau, se, mă rog.

Q: Santinela ce era ?

A: Neamț. Și când mă duc acolo, găsesc ceasornicarul, era un bătrân, hai să spunem cam ca mine așa acum, și o bătrână croșeta, pe un șezlong croșeta și făcea niște ciorapi ceva și avea și o fetiță mică de vreo 6 ani așa de o frumusețe extraordinară, niște zuluși așa.

Q: Mai știți cum se numeau ?

A: Nu mai îmi aduc aminte, m-am gândit de ceva, nu știu de ce mama sa îi spunea **Sanda**. Și mă jucam, întreba fetița: „domnul marinar, pește ai văzut, ai mâncat, nu știu ce...”, foarte vorbăreată și am luat-o lângă mine și am pus-o pe genunchi și bătrâna spune la un moment dat: „de noi nu e păcat, suntem bătrâni, suntem la sfârșit, dar ce vinovat este acesta, copilul acesta ?”, dar eu zic: „ce ?”, „păi e vorba să ne ducă pe noi de aici”.

Q: Știau unde o să fie duși sau doar au auzit că vor fi duși ?

A: Nu știa, au auzit. „Dar părinții fetei unde sunt ?” „La București.” „Păi de ce nu vin să o ia ?” „Păi cum să vină, dacă vin, rămân și ei aici.” „Măi, dar cum Dumnezeu vine asta ?” Și nu era clar, și, în sfârșit, se vaită ei acolo și zic: „dați-mi mie fata să o duc la București”. „Cum se poate ?”

Q: Le-a fost teamă ?

A: Nu mă cunoștea pe mine, i-am spus cine sunt, pe tata îl cunoștea, nu aștia, alți evrei, că doar vorba aceea era afacerist cu ei și s-au interesat, „da, domnule, dacă ai curaj”. Că nu puteau să-i facă nimic la fată, mie, dacă mă prindeau nemții, dar eu când am ajuns la poartă, am spus să nu-i dea bagaj, nimic, am stat ca să schimbe garda și când ajung la poartă, mă întreabă de copil neamțul, „mine Schwester”, sora mea, „Ja wol”; și am plecat. Mi-a fost frică de fetiță când în tren a început de acum să scârțâie, să plângă, să întrebe cât mai mergem, i-am pus o haină pe ea, și dimineată când am ajuns la București ne-am dus pe strada Plantelor la numărul 22, 24, așa, nu mai îmi aduc aminte, am sunat, a venit o doamnă, când a văzut fetița a început să plângă, a leșinat.

Q: Nu-i venea să creadă.

A: A venit bărbat-său, a luat-o, nu mai pot, îmi aduc aminte de figura aia a omului ăluia, așa speriat. În sfârșit, m-au întrebat, nu mult, din cauză că mă grăbesc la tren, și într-adevăr am plecat, au vrut să mă servească cu ceva ceai, nu știu acolo, nu, am plecat.

Q: Ați mai ținut legătura, ați mai auzit de ea ceva ?

A: La vreo lună jumătate, două luni, așa ceva, nu-mi aduc aminte iar, timpul, vă rog să mă scuzați, iar capăt, că aveam la divizie, aveam un cunoscut, unul Trandafir, care se ocupa cu delegațiile, și iar am cerut o delegație, iar mă trimite la Bălți, la comisariat acolo, și iar mă duc acasă. Dar mă duc acum a Cernăuți, să mă duc la bătrâni să le spun că am dus fata în pace și onor, că nu purtau nici telefon, nici scrisori, nimic. Când mă duc acolo, **nemții**, niște salahori,

dar nu erau nemți, dar îmbrăcați în uniforme, în niște salopete maro, galbene, așa ceva, știți, care scoteau oameni din ghetou, numai morți, vii nu a mai fost niciunul, și era niște sânge pe jos care îl spăla cu furtunul. Asta am văzut eu.

Q: Mai știți cam ce număr era ?

A: Nu știu, că era un camion acolo, și când am văzut așa, am plecat. Ei, dacă eu nu duceam fata la București, acesta era și rezultatul fetei, că nu i-am mai găsit. Pe urmă, de la Cernăuți la Hotin până la, cum îi spune, **Crișcăuți**, am văzut morți pe șosea, care oameni tot așa cu camioanele îi adunau și îi duceau la un crematoriu. Nu am putut să stau de vorbă cu ei, că nu aveau voie. Și așa, eu când m-am dus acolo, m-am dus nepregătit, m-a luat așa brutal nemții și am văzut, nu mi-a dat voie să stau mult, tot...

Q: Ca să nu vedeți ?

A: Să nu văd mai departe, da.

Q: Deci practic armata germană a împușcat pe acești oameni ?

A: Da, erau, domnule, nu știu dacă era armată, dar un lucru ce-l spunea bătrânul, că tot din Ardeal aduceau oameni acolo, îi încartiruiu acolo și veneau cu camioane, cu trenul acolo și însoțiți de soldați unguri, „cum, ungurii vin aici ?”, „da”.

Q: Oamenii ce erau, deci cei care erau aduși ?

A: Militari, a, evrei erau, evrei din Transilvania, da, de la satele astea, orașele astea mai aproape de Cernăuți, știți.

Q: Și în sat la dumneavoastră cam câți evrei erau, care era proporția ?

A: Nu știu, dar ghetoul era plin și din cauză că în cameră cu acesta, cu ceasornicarul acesta mai erau niște oameni acolo care tot veneau și aveau cameră așa și tot treceau prin atelierul lui acesta, erau, erau destul de mulți.

Q: Deci avea voie în ghetou... ?

A: Să lucreze, da. Păi i-am întrebat cum se aprovizionează. Veneau de afară și aduceau, nu aveau voie ei să iasă, veneau cu căruțele, veneau oameni din ăștia cum era cu marfă și vindeau acolo și ei trebuiau să lucreze ceva ca să aibă bani.

Q: Ce ați făcut apoi, v-ați întors ?

A: Da, m-am dus până acasă, nu am mai stat ca să, și m-am dus iute la vapor, și am fost tot timpul, mult timp am fost dezaxat, nu putea să-mi iasă din minte cum se poate face așa ceva, nu am putut eu să concep că omul se poate... uite, eram în plin război, eu nu am tras un foc de pușcă, nu am, nu știu. Stimată doamnă, eu în viața mea nu am tăiat un pui, am fost șef de șantier, am..., ce vreți, am urlat, am strigat, nu am pedepsit pe nimeni, erau obișnuiți să pedepsesc, să le tai din salariu, eu asta nu am făcut-o, din cauză că mă gândeam așa: acesta

are copii, acesta are nevastă acasă și dacă îi tai salariul lui... Uite acum, acum nimeni nu mă obligă, dar mă duc la copiii ăștia de la Caritasul acesta, mă duc, le duc mere, le duc ciocolată, le dam și eu, că și la mine salariul este foarte limitat, foarte limitat.

Q: Pensia.

A: Poftim ?

Q: Pensia dumneavoastră.

A: Da, 2 milioane și ceva.

Q: V-a povestit și altcineva despre ce a văzut, dacă a văzut evrei sau alte atrocități ?

A: Eu am avut o prietenă care era soră.

Q: Medicală ?

A: Da. Și s-a măritat la Hotin. Unchiul ei a fost fierar la noi, că noi am avut atelier mecanic acolo. Și ne cunoșteam din școala primară, îi făceam curte. Ea s-a măritat cu doctorul acesta, doctor Hoiș, așa ceva, și după ce s-a măritat, am căutat-o de vreo două ori.

Q: Practic de aceea vă întorceați în Hotin sau ?

A: Și era închisă în lagăr. Nemții

Q: Unde ?

A: La Auschwitz. În Polonia. Ea când a venit de acolo nu mai era capabilă să vorbească, era, nu era, nu se putea controla, știți. Și sora ei, care am întâlnit-o la Timișoara mi-a povestit. Spune că lagărul era plin, era, nu avea loc în barăcile alea să doarmă, erau unul peste altul. Pe bărbatul ei și pe copilul lor i-a gazat, ea fiind creștină a fost dusă ca sanitară la infirmeria lagărului. Acolo a înnebunit complet. Și i-a dat drumul acasă.

Q: Deci v-a povestit sora dânzei ce s-a întâmplat ?

A: Da, ea mi-a povestit toată chestia asta, soră-sa, da.

Q: Cum se numea această prietenă ?

A: Poftim ?

Q: Cum se numea această prietenă a dumneavoastră ?

A: Nadia Colodnițchi. Stătea pe strada Verdea.

Q: În timpul războiului ați văzut arestări sau ați fost dumneavoastră arestat vreodată ?

A: Nu, nu am văzut din cauză că eu eram pe navă. A, pe urmă...

Q: Ați fost luați prizonieri sau ?

A: Nu, am fost prizonier de două ori, dar am fugit. Eu am știut foarte bine rusește și m-am descurcat. De două ori am fugit din prizonierat.

Q: Cum s-a întâmplat ? Povestiți-ne.

A: Păi cum ? La Ismail ne-a luat prizonieri în [19]41.

Q: Rușii ?

A: Poftim ?

Q: Rușii.

A: Rușii, în [19]41. Și de la Ismail ne-a dus afară din oraș, eu cunoșteam orașul, că tot, când făceam manevre și nu știu ce pe Dunăre, ne opream la Ismail, stăteam două, trei zile și cunoșteam. Și, domnule, ne-a prin rușii mai mulți, aproape 100 de oameni, ne-a dezbrăcat, ne-a îmbrăcat în niște zdrențe de-ale lor și ne-a băgat într-o cameră, eram peste 100 de oameni, că și din alte părți, eram înghesuiți, un aer închis, și eu, cum era geamul bătut scânduri așa, mă furișam ca să mă apropiu de geam ca să

Q: Respirați.

A: Să primesc aer. La un moment dat vine o motocicletă, se pune chiar sub geam și santinela care ne păzea strigă: „stai, cine e ?”, și acesta îi răspunde: „eu sunt, Simion, ia Sioma, ia Sioma”, și mă rog. Ne scotea câte 4 și ne băga în altă cameră unde ne lua datele, ei, cum s-a întâmplat, dar treceam printr-un coridor, din camera unde eram noi, un coridor, și camera. Eu am fost al cincilea când am...și m-am oprit așa, nu aveam de gând nimic, dar stăteam în ușă și respiram aer, era noapte.

Q: V-ați oprit un moment acolo.

A: Da. Și santinela mi-a dat ideea: „uizaic căpitan ?”, „uizaic, Sioma”, și m-am dus la motocicletă, am luat motocicleta de acolo fără să pornesc motorul.

Q: Adică ce v-a întrebat ? Ce v-a întrebat, dacă plecați ?

A: „Pleci ?”. Da. „Da, plec”. Am luat motocicleta de acolo și cum era vale spre Dunăre, fără să pornesc motorul am dat drumul. Am abandonat motocicleta, la un moment dat se făcea drumul care ducea spre Reni, Galați, și am abandonat motocicleta și o iau pe jos spre Galați. Și ajung la front, mă ascund ceva, trebuie să dea un atac, un contraatac cineva, mă duc să văd. Și, într-adevăr, era, începuse de acum ziua așa să se... a început să tragă cu tunurile, mitraliere, eu m-am ascuns într-o groapă de bombă, de proiectil. Și am stat acolo așa cu spatele în sus. A trecut, au venit trupele românești și în timpul acesta: „uite, băi, un mort”. Eu mă întorc: „taci, băi din gură”, „auzi, băi, vorbește”. Eram îmbrăcat în haine rusești, urâte, rupte. Și „taci, măi”, el de acolo, „hai, măi, nu trage, că-s român, uite așa”. M-a dus la, cum îi spune, la comandamentul lor acolo, și le-am explicat la, ce și cum

Q: Ce s-a întâmplat.

A: Da. Și m-a luat și m-a trimis cu o santinelă până la Galați. La Galați eu a trebuit să fiu decorat, d din cauza lui Stoescu Nicolae, acesta care l-am văzut în uniformă de legionar și rău, un om extraordinar de rău, și acesta tot timpul a fost, i-au spus camarazii că am scos

copilul acesta din ghetou, le-am povestit ce am văzut și Și acesta i-a spus lui, șeful mecanic al meu, șeful meu direct, i-a spus: „nu, Tătaru nici într-un caz nu, nu-l decorăm, din cauză să îl decoreze

Q: Evreii.

A: Nu, el a spus „jidani să-l decoreze”. Și asta mi-a spus, mi-a comunicat ordonanța lor care era acolo, el mi-a spus tot: „uite, măi, Tătarule ce ai pățit, uite așa, așa”.

Q: Decorația practic pentru merite în război trebuia ?

A: Pentru, da. Ei, iacă-tă și asta se răsfrânge asupra mea, că din cauză că să am 1 milion de lei, ca veteran de război, 1 milion și ceva, am numai 600. Dar nu are nimic.

Q: Ce s-a mai întâmplat, ați prins bombardamente, unde erați ?

A: La București. Ca să scap de Stoenescu Nicolae am cerut să fiu trimis la București la o școală. Aici nu a putut să mă Și am fost la Școala de instructori maiștri tehnici și tehnician auto. Și am făcut un an de zile și am rămas, 23 august m-a prins în București. Am rămas după aceea, m-am dus, după ce am terminat școala m-a trimis la geniul marinei la Brăila, acolo m-am căsătorit, m-am despărțit, că nevastă-mea a avut un prieten care a fost prizonier, trăiește acum cu el, e căsătorită, am o fată, nu știu acum pe unde o fi, prin America, nu știu.

Q: Și bombardamentele din București, unde erați când ?

A: La școală.

Q: La școală ?

A: La școală. Primul bombardament din 4 aprilie, eram acolo, am avut împărțit Bucureștiul, cartierul acela pe acolo, cum dracu îi spunea, pe la podul Constanței pe acolo, pe Calea Griviței, am avut sector împărțit în pătrățele de sac, și eu cu încă 3 soldați sau 4 eram într-o pătrățică așa care era pe Griviței. Pe Griviței, unde era cinematograful muncitoresc, acum nu știu cum îi spunea la...

Q: Deci era un cinematograful.

A: Era un cinematograful, am uitat cum îi spunea. Ei, după aia era un atelier de bijuterie, a căzut o bombă, a distrus toate bijuteriile alea. Și un soldat, unul Vultur și-a umplut cu diverse lucruri.

Q: Buzunarele.

A: Cutia de la masca de gaze, a aruncat masca și „băi, nu fă asta, nu e bine”, a luat, a murit.

Q: Despre trenul morții v-a povestit cineva sau nu ați auzit ceva ?

A: Nu. Nu, nu, nu. Altceva: în [19]39, ne bagă pe canalul Măcin cu vaporul, asta nu, asta pe urmă mi-am adus aminte, și măsuram viteza proiectilului. Cum se face asta ? Două panouri

cu liță, sârmă, liță, la o distanță de 5 kilometri unul de altul. De la vapor se trăgea cu tunul de 120, trecea prin primul panou și al doilea panou. Distanța asta de 5 kilometri, când a intrat în primul panou, un contact s-a rupt și când a ieșit prin al doilea, alt contact. Timpul acesta era, distanța asta, viteza, dădea viteza proiectilului. Și se pregăteau de război, că, mă rog. Între timp neții au ocupat Polonia. Și au plecat, au venit pe la noi. La un moment dat, un cetățean cu 2 copii sau 3, trebuia să spre Constanța, noi aveam santinelă că nu dădea voie să treacă spre, și era tragere și, l-am oprit, și nu știa nici unul rusește, eu știam, și am vorbit cu el și i-am explicat. Ei au fugit de nemți și, domnule, copiii tot întrebau când ajung ca să se ducă să mănânce ceva și, „domnule, nu știu cât o să stați aici”, că aveam telefon de campanie și așa, domnule, spun: „uite, vă dăm noi niște mâncare pentru copii”; și aveam slănină, șuncă, și nu, nu mănâncă, „domnule, noi carne de porc nu mâncăm”, de aici am dedus că erau evrei. Și am trimis un soldat la o mănăstire, mănăstirea Cocosu, care era aproape, la 2 kilometri acolo, și a adus niște brânză, niște unt, și pâine. I-am dat pâinea, i-am dat și a mâncat tot, niște roșii, așa. Domnule, la un moment dat zice: „uite ce este, noi plecăm în Anglia”; el era arhitect, „noi plecăm în Anglia la un frate de-al meu, las mașina, vă dau mașina, dați-mi un soldat, mergem până acolo și vă las mașina”, „nu, domnule, ia-ți mașina și o vinzi acolo”, că ei se urcau pe vapor. De la acela am primit o înștiințare că au ajuns bine, dar nu știu, nu mai îmi aduc aminte prin cine, dar știu atât că am primit un bilet scris rusește. Altceva ce să vă mai spun ?

Q: V-a uimit, v-a șocat ceva în perioada aceea, când ați văzut toate ?

A: Am fost foarte șocat.

Q: Ce anume v-a, vă aduceți aminte ?

A: M-a stresat, la un moment dat nu am mai știut

Q: Fetița pe care ați salvat-o dumneavoastră cum s-a simțit când ați adus-o la părinți ? (stop)

Q: Fetița pe care ați salvat-o cum s-a simțit când ați adus-o la părinții ei ?

A: S-a bucurat, a început să strige, s-a aruncat în brațele lui taică-său, că taică-său a venit imediat și mamă-sa era leșinată. Eu i-am mai căutat după aia, dar nu i-am mai găsit, nu mi-a spus nimeni nimic unde sunt, și de mai multe ori am căutat, mi s-a spus că au reușit să plece în Palestina.

Q: Dar cum a reacționat când ați luat-o de la bunici, se aștepta să ?

A: Da, păi până la gară a fost foarte voioasă, foarte, când a văzut că trenul, mă rog, a venit noaptea, i-a venit pe semne somn, atunci a început să cam scârțâie, „când ajungem, să ajungem, că vreau, dar hai înapoi la bunica”, dar ce să mai mergem înapoi la bunica, eram în tren, erau o fată tare inteligentă, a înțeles la un moment dat că e ceva periculos toată chestia asta, și...

Q: Își dădea într-un fel seama că va fi salvată sau ?

A: Nu, nu știa, păi nici bătrânii nu știau că o să ajungă în situația Nu știa nimeni, doamnă, era, cum să spun, era ceva nou pentru noi. Dacă eu, eu nu am știut că așa va fi sfârșitul, nici prin cap nu mi-a trecut, am fost, cum să vă spun, foarte deschis, nu se poate, ei, după aia, după ce am văzut ce am văzut, morții aceia pe șosea, atunci mi-a fost, cum să spun, așa rău de tot. Vă mai spun ceva: o mătușă de-a mea, din partea lui mama vitregă, se încurcase cu un neamț, un maior sau colonel, așa ceva, care era dincolo cu serviciul, era șeful aprovizionării pe gubernie, pe regiune, știți.

Q: Dincolo însemnând în Rusia sau unde ?

A: Da, dincolo de Nistru, era în Camenețk podolski, localitatea, ei, și eu când m-am întâlnit cu el a doua oară, l-am întrebat: „bine, domnule, de ce faceți asta ?”, în rusește l-am întrebat, eu nu mai știu așa pe dinafară, am uitat și am vrut să uit, „de ce faceți asta ?”, „păi vrem să vă dăm”, că ei erau, regiunea aia, era sub patronatul nemților, știți, uite că am uitat să vă mai spun încă un lucru...Și, „păi, bine, bine, ce faceți cu... ?”, „păi vrem să vă dăm o țară curată, și de aia noi trebuie să scăpăm de balastul acesta”. M-ați întrebat... e, în timp ce eram îmbarcat am primit prin divizie o telegramă să mă prezint la Guvernământul Bucovinei și Basarabiei, la București. M-am dus acolo, se spunea că îmi dă carnetul acela de refugiat. Când am ajuns acolo, într-o sală de așteptare, erau de jur împrejur scaune, și un legionar cu cămașă verde, pistol, cizme, pantaloni negri stătea acolo, și vine altul: „ce faci, băi”, nu știu ce, și scoate pistolul și erau pistoalele descărcate, dar unul a prins și când a, nu s-a așteptat acela, un bătrân care stătea lângă mine, drept în genunchi l-a lovit. Eu când am văzut așa, fir-ar mama voastră să fie, cu joaca voastră, ați nenorocit omul și nu m-am mai dus și nu mi-a trebuit carnetul lor de refugiat, nu mi-a trebuit.

Q: Povestiți-mi ce ați simțit atunci când ați văzut morții aceia de o parte și de alta ?

A: Păi ce poți să simți, doamnă, ceva de nu pot să descrii, așa cum nu pot să descriu Holocaustul, că ei nu au văzut sânge pe șosea, nu au văzut, ei, eu am văzut, doamnă. Nu pot să-mi spună mie Iliescu sau profesorul acesta, nu, domnule, ei au citit, ce au citit, dar nu se poate scrie, nu se poate, șocul acela te distruge.

Q: Erau practic evreii din ghetou ?

A: Da.

Q: Care fuseseră ?

A: Care în drum din ghetou spre alt ghetou.

Q: Așa, îi transporta.

A: Da.

Q: Mai erați cu cineva, v-au mai povestit și alții ?

A: Nu, am... colegul ăsta al meu, fiu de pădurar, Mihailovici Aurel sau Neculai, acesta m-am întâlnit a Cernăuți, el mi-a arătat unde e ghetoul, ghetoul era pe strada Frânghiilor sau strada Olarilor, așa ceva, știți, și l-am căutat pe el, el era din Crișcăuți, sau nu, din Crișcăuți. Tatăl meu căra sfeclă de zahăr de la gară de la Noua Sulița la Zarojani și se împăca foarte bine tata cu ăștia, și la un moment dat nu a avut bani, i-a dat zahăr, și acesta e bun. Doamna Acherman, Malca Acherman, când mă vedea pe acolo, „dudoane”, că așa îmi spunea mie, „dudoane, vino să-ți dau un pahar cu apă”, întotdeauna îmi dădea un pahar cu apă și puțin șerbet, făcea un șerbet. ăștia au fost împușcați în poarta, așa mi-a spus colegul acesta, în poarta fabricii, că erau bătrâni, i-au împușcat pe amândoi, poc, poc.

Q: Asta ați auzit dumneavoastră ?

A: Da, asta am auzit de la colegul acesta al meu.

Q: V-a spus ?

A: Da.

Q: Și alți vecini de acolo din Hotin, ai părinților, ați mai auzit ?

A: Nu am mai, că am fost plecat, i-au dus prin Siberia, mulți, mulți, mulți, era o sinagogă acolo, distrusă, a fost distrusă.

Q: O singură sinagogă era în Hotin sau erau mai multe ?

A: Erau mai multe.

Q: Erau mai multe ?

A: Da.

Q: Deci au fost duși evrei și în Siberia ?

A: Și în Siberia. Am avut... domnul Vainberg, care era coleg de afaceri cu tata, și acesta a fost, nu știu, 3 ani, 4 ani de zile, a fost în Siberia. Nu, a venit până, după [19]44 a venit acasă, da.

Q: O parte s-au mai întors, deci ?

A: Nu știu câți s-au întors, că eu nu am fost la Hotin din [19]43, nu am mai fost pe acolo. Pe mine m-a prins 23 august la București.

Q: La Auschwitz au fost duși dintre cunoscuții dumneavoastră cineva ?

A: Da, și fata asta care a fost măritată, Nadia Colodnițchi a fost acolo, a fost soră la infirmerie.

Q: Ce vi s-a mai povestit, altceva despre ?

A: Nu mi-a povestit. Ea nu a mai fost în stare să vorbească, numai sora ei m-am întâlnit cu ea la Timișoara aici, ea nu a mai fost în stare să vorbească, ea și a muritcum să vă spun, așa, cu mintea nu a fost întreagă.

Q: Mai știți și alte întâmplări din timpul războiului ?

A: Păi ce pot să știu ? Războiul e război, dar, într-adevăr, azi e, mâine nu mai e. că v-am spus, un coleg de-al meu l-a tăiat proiectilul în două, a murit pe navă, a fost înmormântat la Tulcea sus.

Q: Care este părerea dumneavoastră despre Holocaust, despre tot ce s-a întâmplat ?

A: Nu trebuia să fie, asta este cea mai are crimă a existenței acestei planete, nu știu dacă poate să conceapă așa ceva, așa cum nu sunt de acord cu teroriștii ăștia care au aruncat cele două zgârie nori, așa, domnule, nu știu cum poate, e om, eu câinele meu nu am

Q: Știți cine i-a omorât pe evreii care erau morți pe o parte și alta a ?

A: Nu, nu știu.

Q: V-a dat cineva alte detalii, informații ?

A: Păi asta, colegul acesta al meu mi-a spus că ăia care nu au putut să urce în camioane, bătrânii.

Q: Care nu au mai putut merge.

A: Nu au putut merge, pe loc i-au împușcat, pe loc i-au împușcat. Nu am crezut, nu am crezut, dar am văzut cu ochii mei, pe urmă pe drum, oameni care oboseau din, că îi ducea pe jos până nu știu unde, că nu îi ducea până în Polonia pe jos, nu știu unde îi ducea, și care nu putea să meargă îi împușca pe loc.

Q: Deci fuseseră luați din ghetoul de acolo ?

A: Da, da, toți erau de acolo.

Q: Și erau duși în alt ghetou, dar nu știți unde ?

A: Nu știu, sigur că nu știu.

Q: Și sătenii de acolo nu au spus ?

A: Cetățenii, cetățenii au fugit, doamnă.

Q: Deci nu erau oameni în jur care să vă povestească ?

A: Nu, i-au gonit, doamnă, i-au gonit. Care nu au vrut să, cetățeni, creștini, care nu au vrut să plece, au stat pe marginea drumului și au văzut asta toată, i-au împușcat. La ei, doamnă, nu poți să-ți închipui, domnule, ce asta, și noi am trecut prin asta

Q: Și dumneavoastră ați văzut chiar soldații germani ?

A: Da.

Q: Ați văzut împușcând pe cineva ?

A: La Cernăuți, la Cernăuți am văzut cum a tras, a tras în cap, i-a tras cu pac, pe loc, am văzut asta.

Q: Deci tot un evreu era ?

A: Nu știu, cred că da, după, că toată, tot scandalul acela a fost la asta, că au trebuit să arunce în camion morții și unul nu a vrut, nu știu ce a vorbit cu el, și atunci acesta, pac, asta am văzut, da. Era îmbrăcat foarte elegant neamțul și pac.

Q: Deci practic acolo erau doar soldații germani ?

A: Erau, nu, erau niște salahori, care erau dirijați de soldații germani, ei lucrau, ei nu puneau mâna pe morți, nu, și cred că tot evrei erau, da, da.

Q: De ce credeți asta ?

A: Păi așa după figură și după

Q: Și cum reușiseră să scape ?

A: Păi nu, că erau sub supraveghere, ei erau aduși cu camioanele să facă curățenie și eu cred că pregăteau ghetoul pentru altă tranșă, așa după câte am văzut eu, că nu, nu poți, nu se poate descrie, nu se poate scrie, nu se poate, nu se poate, e ceva de speriat, ceva, ce, nu, uite, doamnă, acum trei zile, trei nopți, nu mănânc, nu dorm. Mi-ați adus aminte de toate chestiile astea.

Q: Deci practic asta credeți dumneavoastră că se pregătea pentru alți evrei ghetoul ?

A: Da, așa.

Q: Dar nu ați auzit acest lucru ?

A: Nu, așa, că nu am mai fost pe acolo, v-am spus, că din [19]43 nu m-am mai dus pe acolo, nu știu ce a fost pe acolo.

Q: Și erau multe camioane care erau încărcate ?

A: Păi am văzut vreo 4, 5 camioane, din care erau și salahorii ăștia care curățau și spălau.

Q: Și știți unde urmau să fie duși ?

A: Nu, nu, nu, Cernăuțiul nu a avut crematoriu, deci undeva unde era un crematoriu, că asta era, sau îi îngropa undeva. Ia stați așa, iar mi-am adus aminte ceva. Dar nu știu cine mi-a spus. La Cernăuți era un parc, grădina publică îi spunea, ei, după grădină se spune că acolo au fost îngropați evreii, așa, nu îmi aduc aminte de unde. Sunt peste 60 de ani, doamnă, dar pe mine m-a marcat numai ce am văzut, știți, m-a distrus. Când îmi aduc aminte pur și simplu trei, patru zile nu am stare, nu Noi am avut un șofer, unul Romică Andrițoiu.

Q: Unde ?

A: La Hotin acolo. A învățat meserie pe lângă tata, știți.

Q: Unde erați când ați văzut persoana aceea care a fost împușcată în ceafă, în ce localitate erați ?

A: În Cernăuți.

Q: În Cernăuți ?

A: Da, chiar vizavi de ghetou.

Q: Și asta era după ce ați văzut morții aceia ?

A: Nu, înainte, că de acolo am plecat la Hotin, că asta a fost când am vrut să mă duc la bătrâni, a doua mea vizită la ghetou.

Q: Deci era prin anii ?

A: În [19]42 atunci, de la data când mi-a făcut mie ceasul și până la a doua a trecut o lună jumate, două luni de zile, cam atât. Prima delegație am avut-o și m-am dus, mi s-a stricat ceasul, deci a făcut cunoștință cu ghetoul, și am plecat, am dus fata la București, am predat-o și după o lună jumătate, așa ceva, nu îmi aduc aminte precis, m-am dus, m-a chemat maestrul Trandafir de la divizie: „măi Tătarule, vrei să pleci iar în delegație ?”, „da, te rog”, și mi-a dat iar o delegație la Bălți, la comisariatul de acolo. Am luat corespondența, m-am dus, în loc să vin la Galați, m-am dus până acasă, și am vrut să trec pe la ghetou să-i spun bătrânei că am dus fata, a predat-o lui maică-sa, lui taică-său, tot. Dacă nu am mai fost, nu am mai fost în ghetou, nimeni, făceau curățenie. Ei, atunci am văzut când neamțul a scos pistol și un om care făcea curățenie pe acolo, de-ai lor, care ei au venit, pe loc l-a împușcat.

Q: Deci era un salahor sau ?

A: Salahor de-al lor, tot evrei.

Q: În apropiere de ghetou ?

A: În poarta ghetoului, în poarta ghetoului a fost atunci.

Q: Și bănuți care a fost cauza ?

A: Nu știu ce a vorbit, nu știu ce i-a spus ceva care... asta e.

Q: Și a urmat să intrați apoi în ghetou ?

A: Nu, nu am mai intrat.

Q: Nu ați mai intrat ?

A: Nu, dar nu aveam ce să caut, nu aveam, că era gol ghetoul, erau camioanele cu roabele alea cu gunoi, nu am mai prins pe bătrâni acolo, bătrânii au fost plecați. Când m-am dus la București și am căutat pe, acum nu știu care din ei, unul era avocat și unul era doctor dentist, doctor stomatolog.

Q: Părinții fetei ?

A: Da. Și i-am căutat, nu i-am mai găsit.

Q: Și asta după ce v-ați întors de la Cernăuți ?

A: Da, da.

Q: Și după ce ați văzut cum l-a împușcat pe acel om, ați dedus ce s-a întâmplat ?

A: Nu, a fost o discuție între ei acolo care nu știu ce au discutat, dar ce am văzut, că era a distanță.

Q: Ce s-a întâmplat cu ceilalți evrei, adică ați dedus ce, văzând dumneavoastră ce

A: Păi am dedus eu, sigur că da. Nu, dar i-am văzut eu, bătrâni morți pe drum spre Crișcăuți.

În mod normal erau împușcați numai bătrânii că nu mai puteau merge ?

Q: Numai bătrânii, numai bătrâni care nu puteau să mai meargă.

A: Mai aveți ceva ?

Q: Nu mai știu ce să întreb.